

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

OCENA MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Z REALIZACJI ZADAŃ Z ZAKRESU NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ,
NIEODPŁATNEGO PORADNICTWA OBYWATELSKIEGO ORAZ EDUKACJI
PRAWNEJ
ZA 2020 ROK

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA

NIEODPŁATNE PORADNICTWO OBYWATELSKIE

NIEODPŁATNA MEDIACJA

EDUKACJA PRAWNA

Spis treści

I. Wstęp	2
II. Informacja dotycząca realizacji zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej w 2020 r.	4
1. Liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego	5
2. Charakterystyka udzielanych porad w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	7
3. Charakterystyka spraw, w ramach których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	11
3.1. Dziedziny prawa, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	12
3.2. Kategorie spraw, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	13
4. Formy nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji udzielanych w 2020 r.	14
5. Czas przeznaczony na udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji w 2020 r.	19
6. Liczba spotkań mediacyjnych odbytych w ramach nieodpłatnej mediacji w 2020 r.	22
7. Charakterystyka zadań z zakresu edukacji prawnej w 2020 r.	23
III. Informacje dotyczące osób korzystających z nieodpłatnej pomocy	25
1. Liczba osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. z podziałem na województwa i podmiot prowadzący	25
2. Charakterystyka osób korzystających z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	27
3. Formy szczególne udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.	32
IV. Ocena funkcjonowanie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z perspektywy beneficjenta w 2020 r.	34
1. Ocena udzielonej pomocy	34
2. Źródło informacji o działalności punktów	35
V. Wnioski i rekomendacje	36

I. Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację dokonywanej przez Ministra Sprawiedliwości w latach ubiegłych oceny wykonywanych zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej. Podstawą prawną oceny jest art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* (Dz. U. z 2021 r. poz. 945, zwanej dalej „ustawą”), zgodnie z którym „Minister Sprawiedliwości dokonuje oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej za dany rok w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego”.

Punktem wyjścia do przedmiotowej oceny była analiza przekazanych Ministrowi Sprawiedliwości przez starostów w cyklach kwartalnych, za pośrednictwem właściwych wojewodów, zbiorczych informacji (zwanymi również „sprawozdaniami kwartalnymi”) o wykonaniu nieodpłatnej pomocy prawnej (zwanej dalej także „NPP”), nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim (zwanym dalej także „NPO”) oraz edukacji prawnej (zwanej dalej także „EP”). Przedmiotowe sprawozdania zawierają informacje w szczególności dotyczące zgłoszonej sprawy i udzielonej pomocy, dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc, kategorii sprawy, formy udzielonej pomocy, czasu poświęconego na jej udzielenie i liczby wizyt osoby uprawnionej w tej samej sprawie. Nadto sprawozdania zawierają zbiór ogólnych informacji o osobach uprawnionych dotyczących w szczególności wieku, płci, wykształcenia, dochodu, gospodarstwa domowego i miejsca zamieszkania oraz danych dotyczących punktu, osób udzielających pomocy i daty ich udzielenia.

Z uwagi na pełne wdrożenie, w dniu 28 sierpnia 2020 r., prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości centralnego systemu teleinformatycznego do obsługi nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o którym mowa w art. 7a ust. 1 ustawy (zwanego dalej „systemem teleinformatycznym”), wytwarzanie sprawozdań z funkcjonowania NPP i NPO od III kwartału 2020 r. odbywa się w czasie rzeczywistym z dostępem dla starostów, wojewodów i Ministra Sprawiedliwości. W okresie I i II kwartału 2020 r. obowiązek sprawozdawczy był realizowany w formie papierowej. Poza wymienioną optymalizacją procesu sprawozdawczego głównym celem systemu teleinformatycznego jest usprawnienie zarządzania i kontroli świadczonych porad w ramach NPP i NPO.

Decyzja o wprowadzeniu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii - Dz. U. z 2020 r. poz. 491 ze zm.) wywarła duży wpływ na działanie systemu nieodpłatnej pomocy prawnej. Zapewnienie dostępności do nieodpłatnych usług NPP i NPO stało się szczególnie ważne. W celu dostosowania systemu do zmienionej rzeczywistości społecznej i zapewnienia dostępności usług wprowadzono szereg rozwiązań.

I tak w wyniku nowelizacji ustawy zakres świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej został rozszerzony o sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Poszerzono nadto krąg osób uprawnionych do uzyskania pomocy o przedsiębiorców prowadzących jednoosobową działalność, którzy w ciągu ostatniego roku nie zatrudniali innych osób. Wprowadzone zostało rozwiązanie umożliwiające udzielanie porad za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość wraz z rezygnacją składania przez beneficjentów oświadczeń pisemnych o niemożności pokrycia kosztów odpłatnej pomocy prawnej, a w przypadku przedsiębiorców - o nie zatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku. Nadto opracowano metodę prawną umożliwiającą realizację przez doradców obywatelskich, za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, obowiązku doszkalania się.

Uruchomiony został system teleinformatyczny, a wraz z nim strona internetowa www.np.ms.gov.pl umożliwiająca samodzielne zapisy na porady prawne, która w znaczny sposób usprawniła funkcjonowanie usług nieodpłatnej pomocy.

Z uwagi na zmieniającą się sytuację epidemiczną Minister Sprawiedliwości przygotował wspólnie z Głównym Inspektorem Sanitarnym zalecenie dla funkcjonowania punktów NPP oraz NPO w związku z zapobieganiem oraz zwalczaniem zakażenia wirusem SARS-CoV-2.

W ubiegłym roku zostały przygotowane katalogi: „Dobrych praktyk” w zakresie udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz „Zbiór Dobrych Praktyk - Edukacja Prawna” obejmujący zagadnienia praktyczne związane z realizacją obowiązków wynikających z ustawy. Został także wdrożony system recenzji porad obywatelskich. Zrealizowano projekty mające na celu bieżącą identyfikację problemów w funkcjonowaniu systemu pomocy prawnej oraz w zakresie zarządzania jakością świadczonych usług.

II. Informacja dotycząca realizacji zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej w 2020 r.

Zgodnie z wymogami ustawodawcy na każdy powiat przypada liczba punktów odpowiadająca mnożnikowi, który oblicza się w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu, przyjętą według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, (na podstawie danych ustalonych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego) dzieli się przez 25 000. Uzyskana w ten sposób liczba nie może być mniejsza niż 2 ani większa niż 35. Mnożnik wyrażony liczbą niecałkowitą zaokrągla się do liczby całkowitej w górę, jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest równa lub wyższa niż 5, albo w dół, jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest niższa niż 5.

Stosownie do treści art. 11 ust. 1 ustawy każdy powiat, jest zobowiązany do powierzania punktów do prowadzenia adwokatom/radcom prawnym oraz organizacji pozarządowej według normy prawnej. Połowę punktów powierza się do prowadzenia adwokatom i radcom prawnym z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, a połowę organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jeżeli iloraz liczby punktów i liczby dwa stanowi liczbę niecałkowitą, zaokrągla się ją w górę do liczby całkowitej. W przypadku, gdy na powiat przypadają 2 punkty, jeden prowadzony jest przez adwokatów lub radców prawnych, a drugi przez organizację pozarządową, która świadczy zarówno NPP, jak i NPO. Jeżeli na powiat przypadają trzy punkty, wtedy jeden jest prowadzony przez samorządy prawnicze, a pozostałe przez organizację pozarządową, z zaznaczeniem, że w jednym z nich świadczona jest NPP, a w drugim NPO.

1. Liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego

Tabela 1. Liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w latach 2018 – 2020 według podmiotu prowadzącego

Rok	Łączna liczba punktów	w tym, punkty prowadzone przez:	
		samorządy prawnicze	organizacje pozarządowe
2018	1 524	795	729 (NPP)
2019	1 529	756	773 ¹ (NPP i NPO)
2020	1 522	743	779 ² (NPP i NPO)

Liczba punktów świadczących nieodpłatną pomoc prawną i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w 2020 r. wynosiła 1522, z czego 743 punkty prowadzone były przez samorządy prawnicze, a 779 przez organizacje pozarządowe wpisane na wojewódzką listę organizacji pozarządowych uprawnionych do prowadzenia punktów w obrębie danego województwa.

¹ Wynik 773 stanowi sumę punktów świadczących: wyłącznie NPP (404), wyłącznie NPO (217) oraz NPP i NPO (152).

² Wynik 779 stanowi sumę punktów świadczących: wyłącznie NPP (361), wyłącznie NPO (299) oraz NPP i NPO (119).

Tabela 2. Liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego według podmiotu prowadzącego i województwa

Województwo	Łączna liczba punktów NPP i NPO ³	prowadzonych przez:				
		samorządy prawnicze	organizacje pozarządowe			
			ogółem	ogółem	NPP	NPO
dolnośląskie	119	57	62	33	16	13
kujawsko-pomorskie	84	42	42	18	15	9
lubelskie	86	39	47	20	19	8
lubuskie	41	19	22	8	7	7
łódzkie	101	49	52	22	22	8
małopolskie	134	82	52	23	26	3
mazowieckie	184	92	92	44	36	12
opolskie	41	18	23	13	8	2
podkarpackie	86	41	45	20	16	9
podlaskie	52	25	27	10	7	10
pomorskie	96	42	54	23	27	4
śląskie	183	84	99	45	50	4
świętokrzyskie	50	23	27	13	11	3
warmińsko-mazurskie	62	31	31	12	11	8
wielkopolskie	136	67	69	40	18	11
zachodniopomorskie	67	32	35	17	10	8
KRAJ	1 522	743	779	361	299	119

Do województw, które dysponowały największą liczbą punktów świadczących nieodpłatnej pomocy w 2020 r. należały kolejno województwa: mazowieckie (184), śląskie

³ Kolorem zielonym zostały zaznaczone najwyższe wskazania, natomiast kolorem czerwonym zaznaczone zostały wskazania najniższe

(183) oraz wielkopolskie (136). Najmniej punktów usytuowanych było się w województwach: lubuskim (41), opolskim (41) oraz świętokrzyskim (50).

Wśród 779 punktów prowadzonych przez organizacje pozarządowe dominowały punkty oferujące usługę NPP (361), zaś najmniej istniało punktów świadczących jednocześnie NPP i NPO (119).

2. Charakterystyka udzielanych porad w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Z uwagi na ogłoszony w Polsce, w dniu 20 marca 2020 r., stan epidemii wirusa SARS- CoV-2 skutkujący znaczną zmianą sytuacji społeczno-gospodarczej, której efektem był m.in. spadek liczby udzielonych porad w zakresie NPP i NPO, przedstawiona ocena za rok 2020 nie zawiera szczegółowej analizy porównawczej do roku 2019. Analiza porównawcza okresów dotyczących lat 2019 - 2020 stanowiłaby zatem zbiór danych o różnym potencjale informacyjnym: w 2019 r. dostęp do NPP i NPO był niczym nieograniczony, zaś w 2020 r. wykonywanie zadań w ramach NPP i NPO podlegało szeregu restrykcjom polegającym np. na wykonywaniu wyłącznie zadań niezbędnych do zapewnienia pomocy obywatelom.

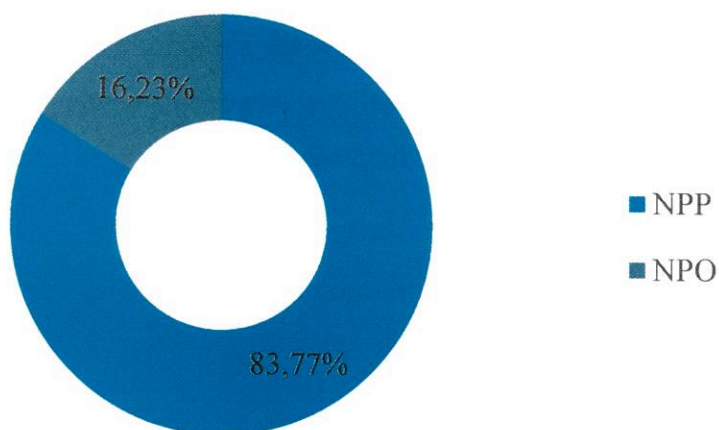
Tabela 3. Liczba porad udzielonych w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

NPP	NPO	Razem
264 190	51 201	315 391

Analiza otrzymanych przez Ministra Sprawiedliwości sprawozdań za rok 2019 i 2020 wykazała, że łączna liczba NPP i NPO świadczonej w 2020 r. spadła o około 28%, w porównaniu do roku poprzedniego. W 2020 r. udzielono 264 190 porad z zakresu NPP i 51 201 porad z zakresu NPO. Tym samym w 2020 r. uzyskano łączną liczbę udzielonej pomocy - 315 391, zaś w roku 2019 udzielono łącznie 455 055 porad, z czego 401 185 stanowiły porady z zakresu NPP, a 53 870 stanowiły porady z zakresu NPO. Podsumowanie

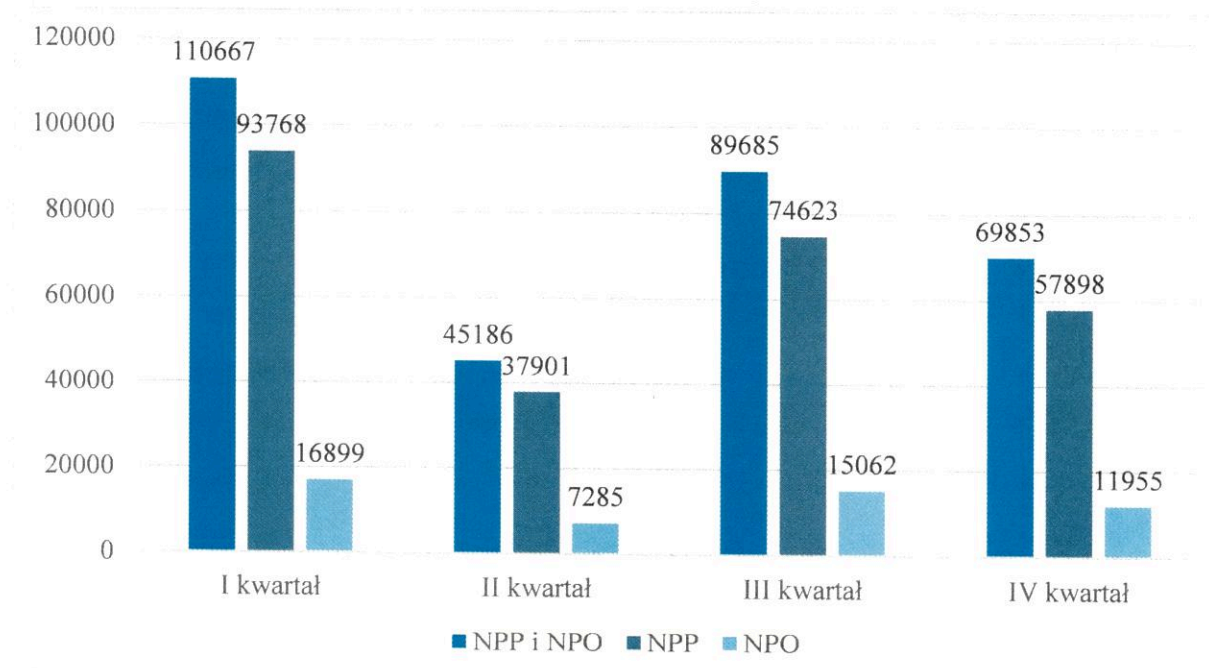
powyższych wyników wskazuje na wzrost świadczonego NPO w 2020 r. o 4,39% w stosunku do 2019 r.

Wykres 1. Procentowy udział liczby udzielonych porad z podziałem na nieodpłatną pomoc prawną i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w 2020 r.

W 2020 r. usługa NPP stanowiła 83,77% wszystkich usług, a NPO - 16,23%. Zaś w roku 2019 porady z zakresu NPP dały łącznie wynik 88,16% ogółu udzielonych porad, a porady z zakresu NPO wynik 11,84%.

Wykres 2. Liczba porad udzielonych w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. z podziałem na kwartały

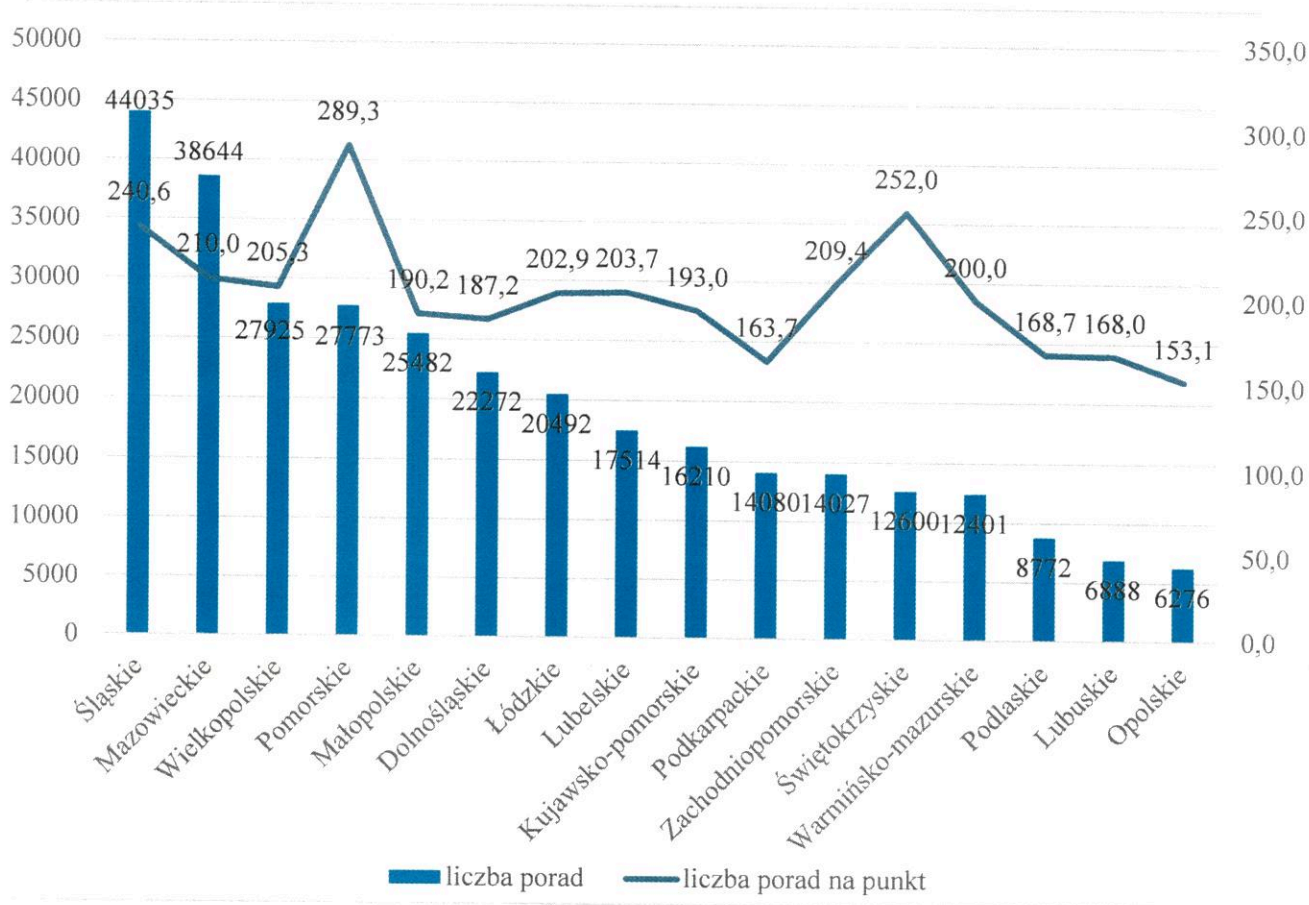
Pogłębiona analiza danych liczbowych dotyczących porad z zakresu NPP i NPO świadczonych w 2020 r. z podziałem na kwartały ukazała radykalny spadek świadczonych usług w II kwartale. Uzasadnieniem tego zjawiska jest wprowadzenie w marcu 2020 r. obostrzeń związanych z pandemią wirusa SARS-CoV-2. W porównaniu do I kwartału 2020 r. w II kwartale 2020 r. odnotowano o 59,17% mniej udzielonej NPP i NPO. W III kwartale nastąpił wzrost świadczonych usług, co wiąże się m.in. z wprowadzeniem przez Ministerstwo Sprawiedliwości rozwiązania umożliwiającego udzielanie pomocy prawnej za pomocą środków porozumiewania się na odległość.

Tabela 4. Średnia liczba porad udzielonych w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. w punkcie

Województwo	Liczba punktów	Liczba udzielonych porad	Średnia liczba porad na punkt
dolnośląskie	119	22272	187,2
kujawsko-pomorskie	84	16210	193
lubelskie	86	17514	203,7
lubuskie	41	6888	168
łódzkie	101	20492	202,9
małopolskie	134	25482	190,2
mazowieckie	184	38644	210
opolskie	41	6276	153,1
podkarpackie	86	14080	163,7
podlaskie	52	8772	168,7
pomorskie	96	27773	289,3
śląskie	183	44035	240,6
świętokrzyskie	50	12600	252
warmińsko-mazurskie	62	12401	200
wielkopolskie	136	27925	205,3
zachodniopomorskie	67	14027	209,4

Zgromadzone dane posłużyły do wyliczenia rocznej średniej liczby udzielonej NPP i NPO w jednym punkcie w skali województwa. Wyliczenia ukazały widoczne różnice między województwami zarówno w łącznej liczbie udzielonych porad w 2020 r., jak i w średniej liczbie udzielonych porad przypadających na jeden punkt świadczący pomoc prawną. Województwo, w którym w 2020 r. udzielono najwięcej porad prawnych, to województwo śląskie (44 035). Drugie w kolejności było województwo mazowieckie (38 644). Najmniej porad prawnych udzielono w województwie opolskim (6 276) oraz województwie lubuskim (6 888).

Wykres 3. Średnia liczba porad udzielonych w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. w punkcie

Przeprowadzona analiza wykazała, że roczna średnia liczba udzielonych porad na punkt nie pozostaje w korelacji z liczbą punktów przypadających w danym województwie. W tym zakresie odnotowano różnice: najwięcej porad przypadających na punkt zostało udzielonych w województwach pomorskim (289,3) oraz świętokrzyskim (252,0), najmniej zaś w województwach opolskim (153,1) i województwie podkarpackim (163,7).

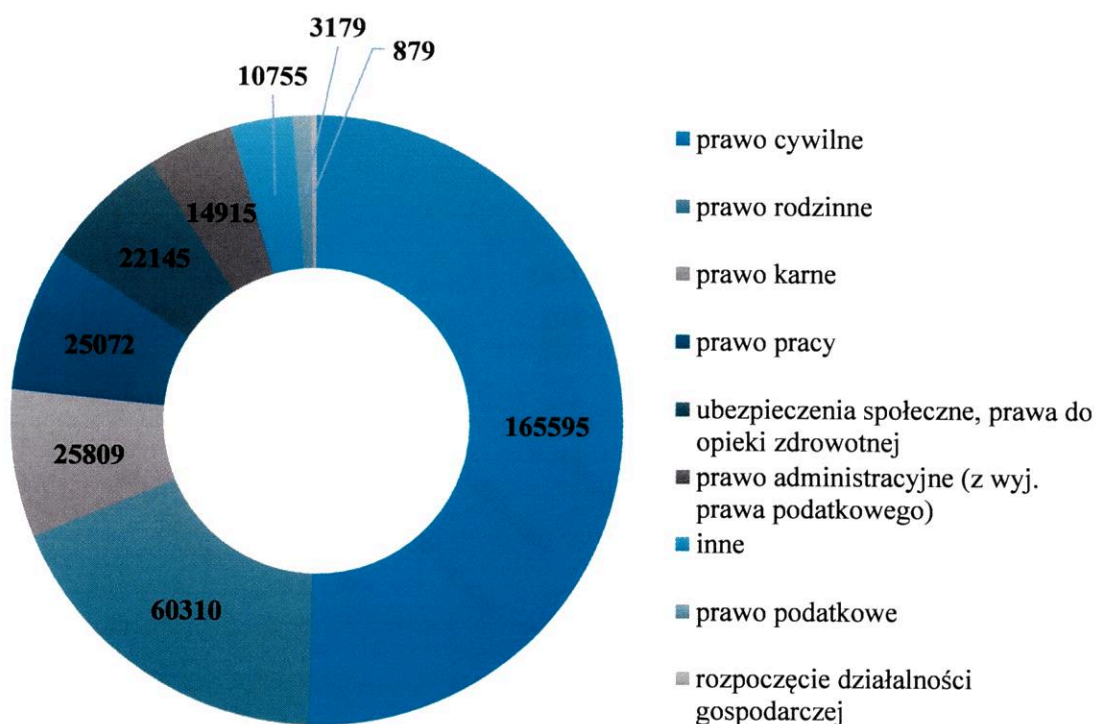
3. Charakterystyka spraw, w ramach których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie każdy przypadek udzielenia NPP lub świadczenia NPO dokumentuje się w karcie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (zwanej dalej "kartą pomocy A"). W karcie

pomocy A wskazuje się m.in. dziedzinę prawa, przy czym w jednej sprawie może być przyporządkowana więcej niż jedna dziedzina prawa.

3.1. Dziedziny prawa, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Wykres 4. Dziedziny prawa, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

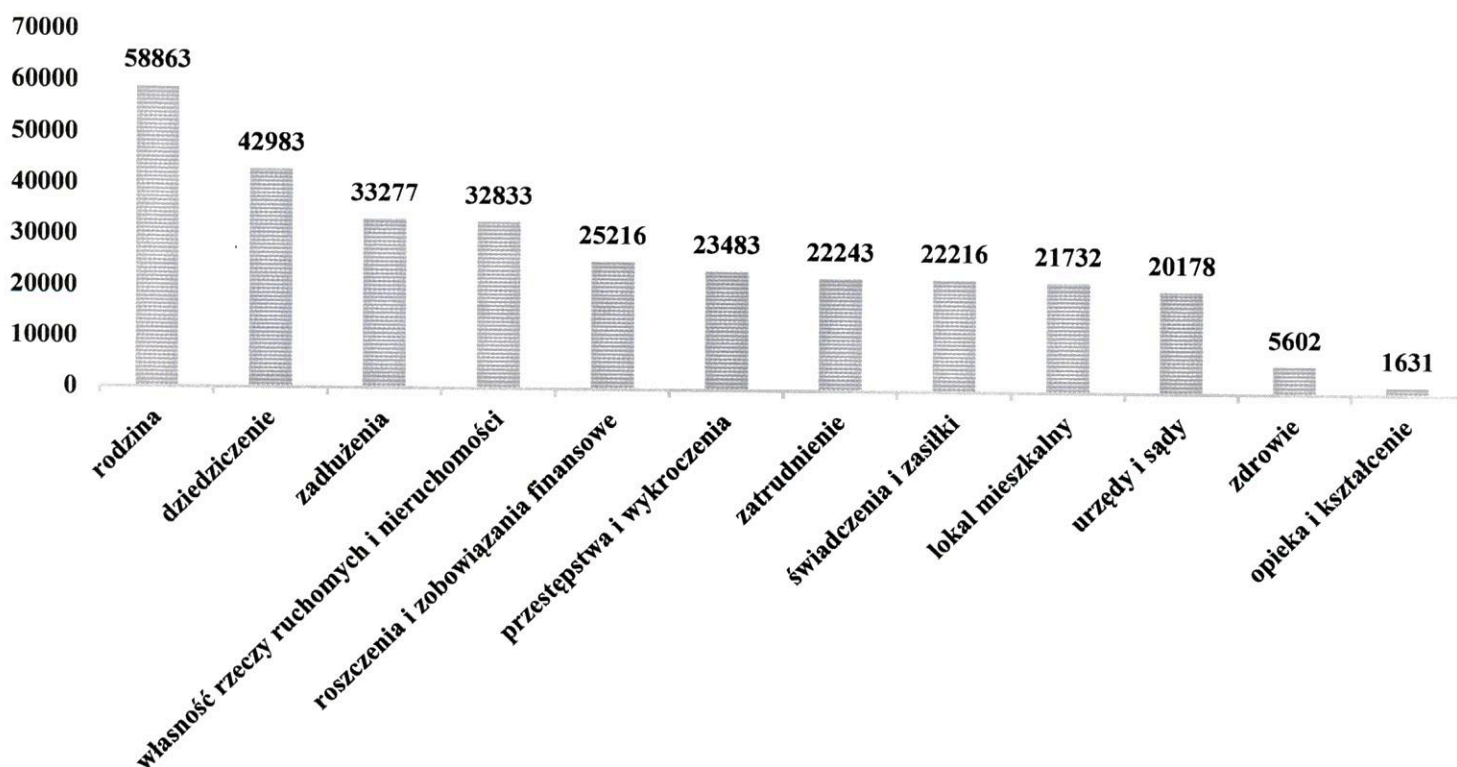

Dziedziny prawa, których najczęściej dotyczyły porady z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego dotyczyły najczęściej prawa cywilnego (165 595) oraz prawa rodzinnego (60 310). Poruszane problemy najrzadziej dotyczyły zagadnień związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej (879) oraz prawa podatkowego (3 179).

3.2. Kategorie spraw, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Poza uzupełnieniem w karcie pomocy A dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc, wskazuje się także kategorię sprawy opisującej rodzaj porady. W tym przypadku zasadą jest, że osoba udzielająca NPP lub NPO wskazuje tylko jedną kategorię.

Wykres 5. Kategorie spraw, w których udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Kategorią spraw, z którymi w 2020 r. beneficjenci najczęściej udawali się do punktów nieodpłatnej pomocy - zarówno w przypadku NPP, jak i NPO – były odpowiednio: rodzina, dziedziczenie, zadłużenia oraz własność rzeczy ruchomych i nieruchomości. Stanowiły one odpowiednio 18,97%, 13,85%, 10,73% oraz 10,58% wszystkich spraw z kategorii przedstawionych w sprawozdaniach zbiorczych. Najrzadziej poruszano sprawy z zakresu opieka i kształcenie oraz zdrowie – 0,53% i 1,81% odpowiednio.

4. Formy nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji udzielanych w 2020 r.

W 2020 r. istniały następujące formy udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji:

Formy udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej:

- ✓ poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących jej uprawnieniach lub o spoczywających na niej obowiązkach, w tym w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym;
- ✓ wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego;
- ✓ sporządzenie projektu pisma w sprawach, o których mowa w ustawie, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym;
- ✓ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym oraz poinformowanie o kosztach postępowania i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy na drogę sądową.

Formy świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego:

- ✓ porada obywatelska;
- ✓ porada obywatelska ze sporządzeniem wspólnie z osobą uprawnioną planu działania.

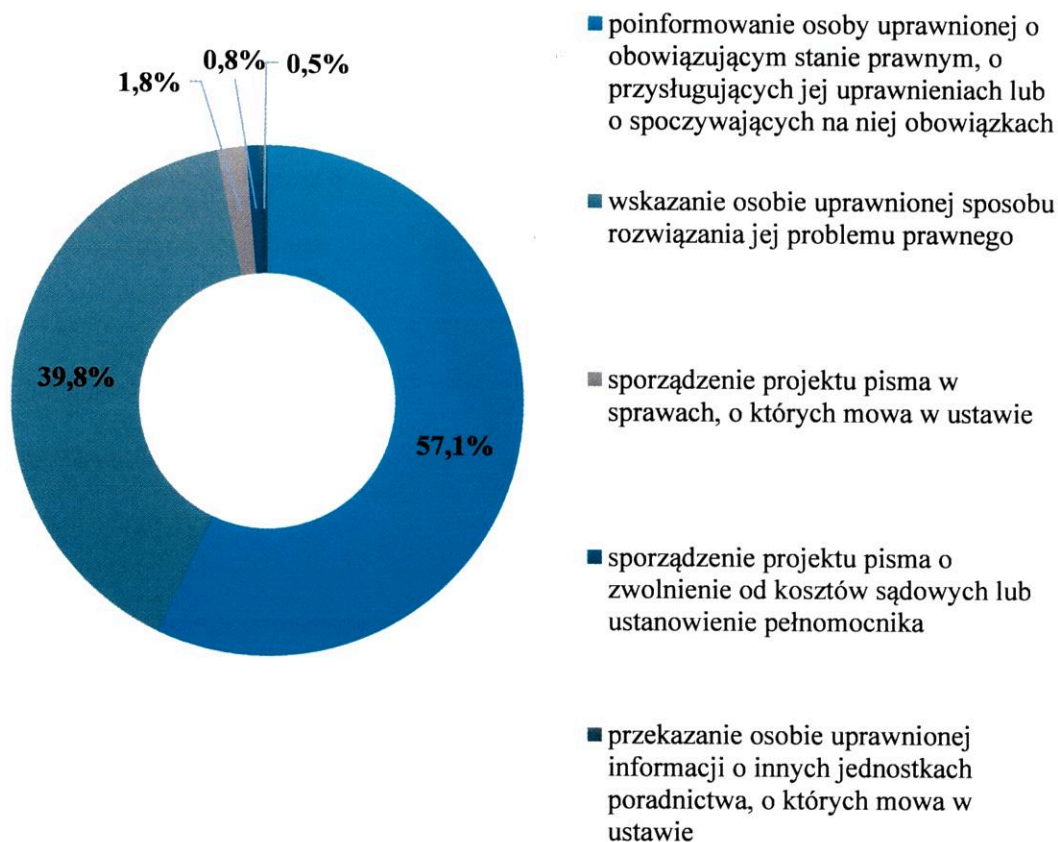
Formy nieodpłatnej mediacji:

- ✓ poinformowanie osoby uprawnionej możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających;
- ✓ przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji;

- ✓ przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego w sprawie karnej;
- ✓ przeprowadzenie mediacji;
- ✓ udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem.

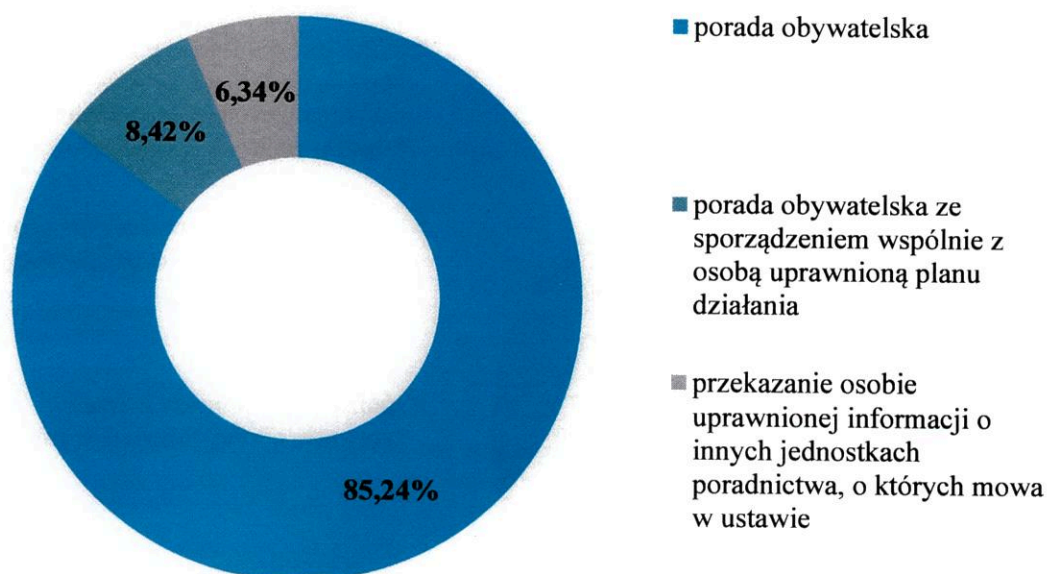
Dodatkowo art. 5 ust. 4 ustawy zakłada, że w przypadku stwierdzenia, że przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości albo części poprzez udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności stwierdzenia, że problem nie ma wyłącznie charakteru prawnego, adwokat lub radca prawny informują osobę uprawnioną o możliwościach uzyskania innej stosownej pomocy w jednostkach nieodpłatnego poradnictwa, wskazanych na liście sporządzanej przez starostę. Jednostki te obejmują w szczególności poradnictwo rodzinne, psychologiczne, pedagogiczne, z zakresu pomocy społecznej, w sprawie rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień, w sprawie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w ramach interwencji kryzysowej, dla bezrobotnych, dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, a także z zakresu praw konsumentów, praw dziecka, praw pacjenta, ubezpieczeń społecznych, praw pracy, prawa podatkowego, dla osób w sporze w podmiotami z rynku finansowego i inne.

Wykres 6. Formy nieodpłatnej pomocy prawnej udzielonej w 2020 r.

W ramach świadczonej w 2020 r. NPP wykonawcy najczęściej poinformowali beneficjenta o obowiązującym stanie prawnym oraz wskazali sposób rozwiązania problemu prawnego, co stanowiło odpowiednio 57,06% oraz 39,81% udzielonych porad. Najbardziej stosowaną formą udzielania NPP było przekazanie osobie uprawnionej informacji o innych jednostkach poradnictwa, o których mowa w ustawie, sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika oraz sporządzenie projektu pisma w sprawach, o których mowa w ustawie, które stanowiły odpowiednio 0,52%, 0,81% i 1,80%.

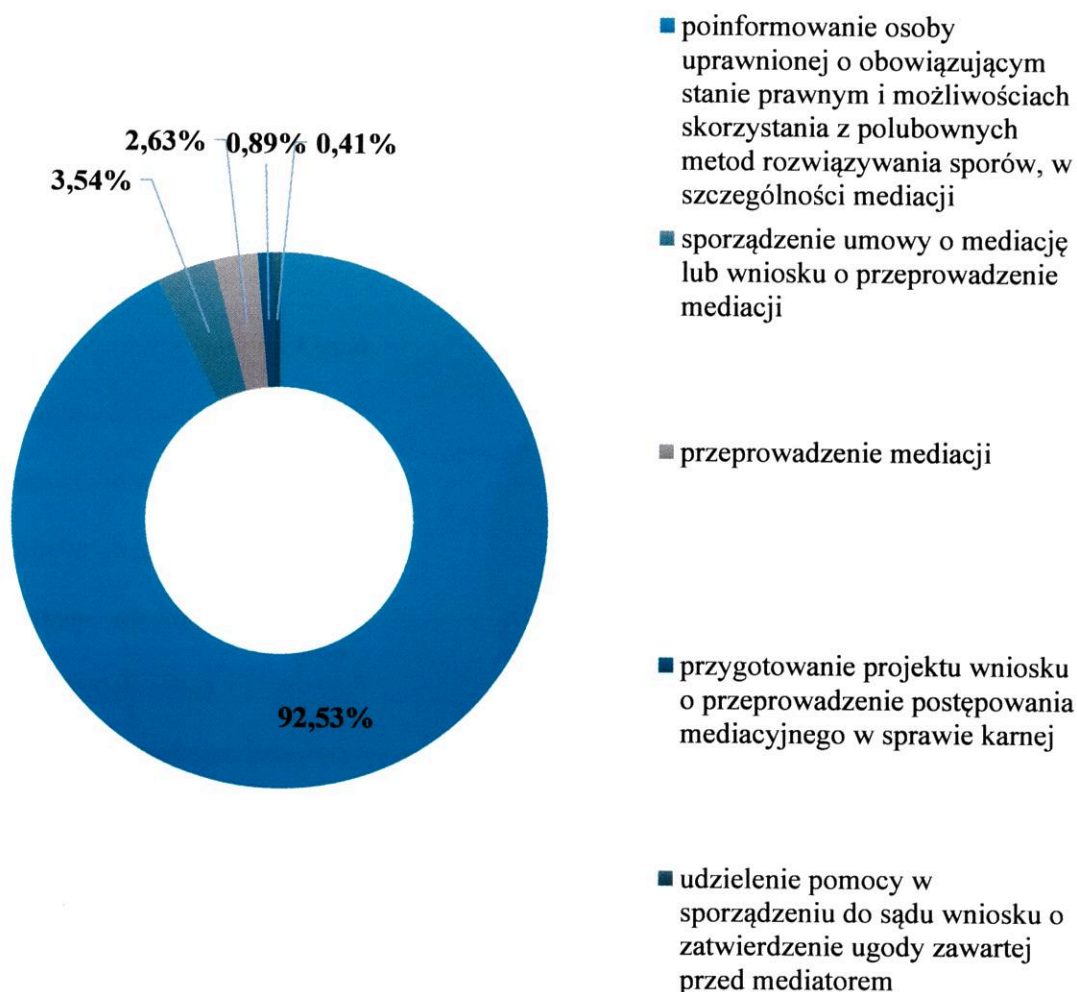
Wykres 7. Formy nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego udzielonego w 2020 r.

Idea świadczenia NPO sprowadza się do zakreślenia działań adekwatnych do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzających do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach i udzielenia wsparcia w realizacji tych działań.

Zdecydowana większość (85,24%) spotkań z zakresu NPO odbyła się w formie porady obywatelskiej. Ustawodawca przewidział jednak możliwość dodatkowego sporządzenia wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i udzielenia pomocy w jego realizacji. W 2020 roku w ten sposób przebiegło 8,42% spotkań. Najmniej porad (6,34%) przybrało formę przekazania osobie uprawnionej informacji o innych jednostkach poradnictwa.

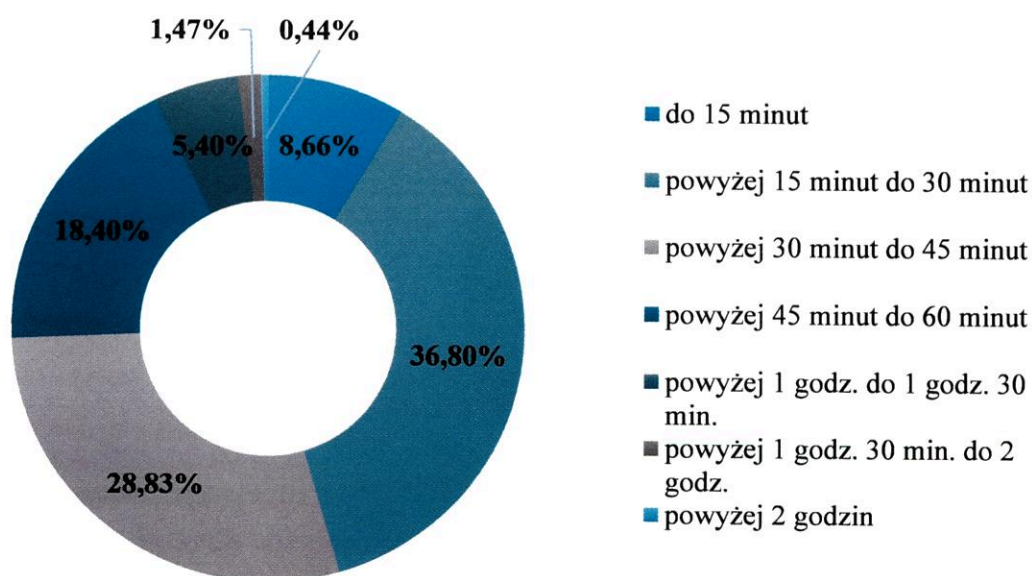
Wykres 8. Formy nieodpłatnej mediacji udzielonej w 2020 r.

Najczęściej stosowanym zakresem NM świadczonej w 2020 r. było poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym i możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji (92,53%). Na drugim, miejscu pozycjonowało się sporządzenie umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji (3,54%), a następnie przeprowadzenie mediacji (2,63%). Najrzadziej stosowanym zakresem NM udzielanej w 2020 r. było udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem (0,41%).

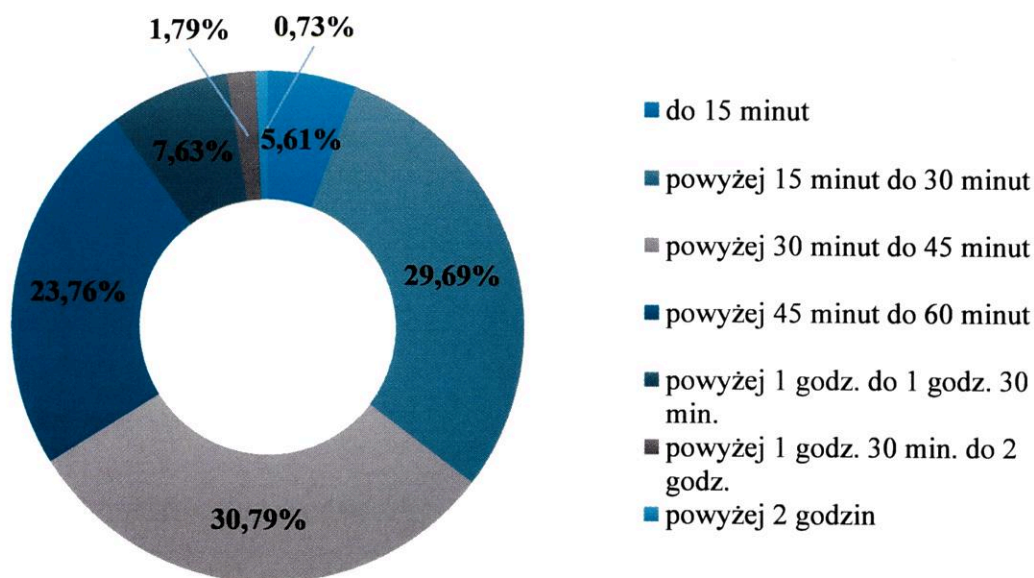
5. Czas przeznaczony na udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji w 2020 r.

Wykres 9. Czas przeznaczony na udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej w 2020 r.

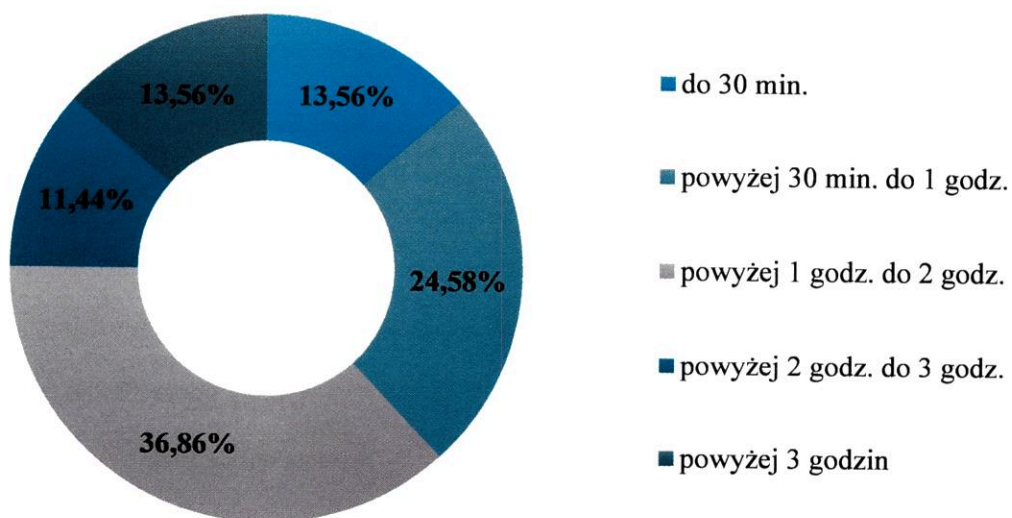
Z danych zawartych na powyższym wykresie wynika, że najwięcej porad nieodpłatnej pomocy prawnej świadczonych było na spotkaniu trwającym między 15 i 30 minut (36,80%). Wiele z nich (28,83%) trwało między 30 i 45 minutami lub między 45 minutami i godziną (18,40%). Porady prawne, których czas trwania w 2020 r. wynosił więcej niż 2 godziny, stanowiły zdecydowaną mniejszość (0,44%). Najczęstszy przedział czasowy wszystkich udzielonych porad mieścił się między 15 minutami i godziną (84,03%).

Wykres 10. Czas przeznaczony na udzielenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Czas udzielonych porad z zakresu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego kształtował się podobnie do czasu świadczonej nieodpłatnej pomocy prawnej. W 81,24% przypadkach udzielonych porad z zakresu NPO ich czas trwania wynosił od 15 do 60 minut, z czego 29,69% NPO trwało między 15 i 30 minut, 30,79% spotkaniom poświęcono od 30 do 45 minut, a czas trwania pozostałych 23,76% spotkań mieścił się w przedziale od 45 minut do godziny. Najmniej porad z zakresu NPO - 0,73% - było udzielanych na spotkaniach przebytych w czasie powyżej 2 godzin.

Wykres 11. Czas przeznaczony na udzielenie nieodpłatnej mediacji w 2020 r.

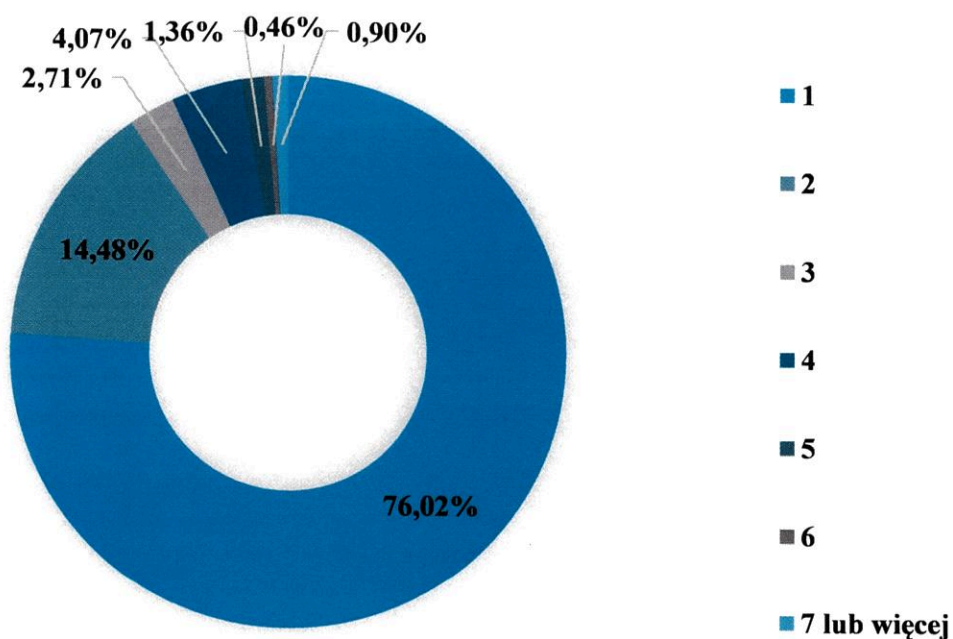

Najczęściej NM świadczona była na spotkaniu, którego czas trwania wynosił między 1 a 2 godzinami, co stanowiło 36,86% wszystkich spotkań. Drugim najczęściej powtarzającym się przedziałem był czas między 30 minutami, a 1 godziną, który stanowi 24,58% wszystkich spotkań. Najmniej spotkań - 11,44% - odbyło się w między 2 a 3 godzinami.

6. Liczba spotkań mediacyjnych odbytych w ramach nieodpłatnej mediacji w 2020 r.

W przypadku udzielenia nieodpłatnej mediacji, mediator wypełnia kartę pomocy A tylko raz, po zakończeniu mediacji, wskazując dodatkowo liczbę i łączny czas trwania posiedzeń mediacyjnych oraz wynik mediacji.

Wykres 12. Liczba posiedzeń mediacyjnych w ramach nieodpłatnej mediacji w 2020 r.

Większość spraw, z którymi beneficjenci zwrócili do punktu udzielającego nieodpłatną mediację (76,02%) kończyła się na jednym posiedzeniu mediacyjnym. Znacznie mniej spotkań mediacyjnych (14,48%) wymagało dwóch posiedzeń. Pozostałe spotkania (9,50%) obejmowały usługę mediacyjną, która zamknęła się na więcej, niż dwóch spotkaniach.

7. Charakterystyka zadań z zakresu edukacji prawnej w 2020 r.

Założeniem ustawodawcy jest, aby edukacja prawna obejmowała działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa i dotyczyła upowszechniania wiedzy m.in. o świadczonych usługach. Zadania, o których mowa, mogą być realizowane w formach, które w szczególności polegają na opracowaniu informatorów i poradników, prowadzeniu otwartych wykładów i warsztatów oraz rozpowszechnianiu informacji za pośrednictwem środków masowego przekazu i innych zwyczajowo przyjętych form komunikacji, w tym prowadzeniu kampanii społecznych

Tabela 5. Zakres zrealizowanych zadań w ramach edukacji prawnej w 2020 r.

Liczba zrealizowanych zadań z zakresu edukacji prawnej według ich form:	
Informatory i poradniki w wersji papierowej	12 862
Internetowe serwisy edukacyjne, informatory i poradniki w wersji elektronicznej	3 844
Kampania społeczna	2 782
Wykłady	1 205
Audycje w mediach	967
Publikacje w mediach	954
Warsztaty	826
Inne formy	1 340

Z uzyskanych danych wynika, że w 2020 r. najczęściej stosowaną formą edukacji prawnej było wydawanie informatorów i poradników w wersji papierowej (12 862 egzemplarzy), zaś najrzadziej stosowaną formą były warsztaty (826).

Tabela 6. Tematyka działań z zakresu edukacji prawnej w 2020 r.

Liczba przedsięwzięć z danej tematyki:	
Urzędy i sądy	1 215
Przestępstwa i wykroczenia	1 201
Rodzina	1 012
Dziedziczenie	778
Roszczenia i zobowiązania finansowe	713
Zatrudnienie	693
Zadłużenia	652
Świadczenia i zasiłki	540
Własność rzeczy ruchomych, lokali mieszkalnych i innych nieruchomości, z wyłączeniem dziedziczenia	413
Opieka i kształcenie	339
Zdrowie	235
Lokale mieszkalne, z wyłączeniem lokali mieszkalnych własnościowych	183
Inne	4 919

Najczęstszym tematem podejmowanym w ramach EP była problematyka urzędów i sądów (1 215), natomiast najrzadziej podejmowanym tematem były kwestie dotyczące lokali mieszkalnych, z wyłączeniem lokali mieszkalnych własnościowych (183). Jednocześnie z analizy wynika, że wskazywana w kategorii „inne” liczba podjętych działań stanowi prawie 5 000 i jest największa.

III. Informacje dotyczące osób korzystających z nieodpłatnej pomocy

1. Liczba osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. z podziałem na województwa i podmiot prowadzący

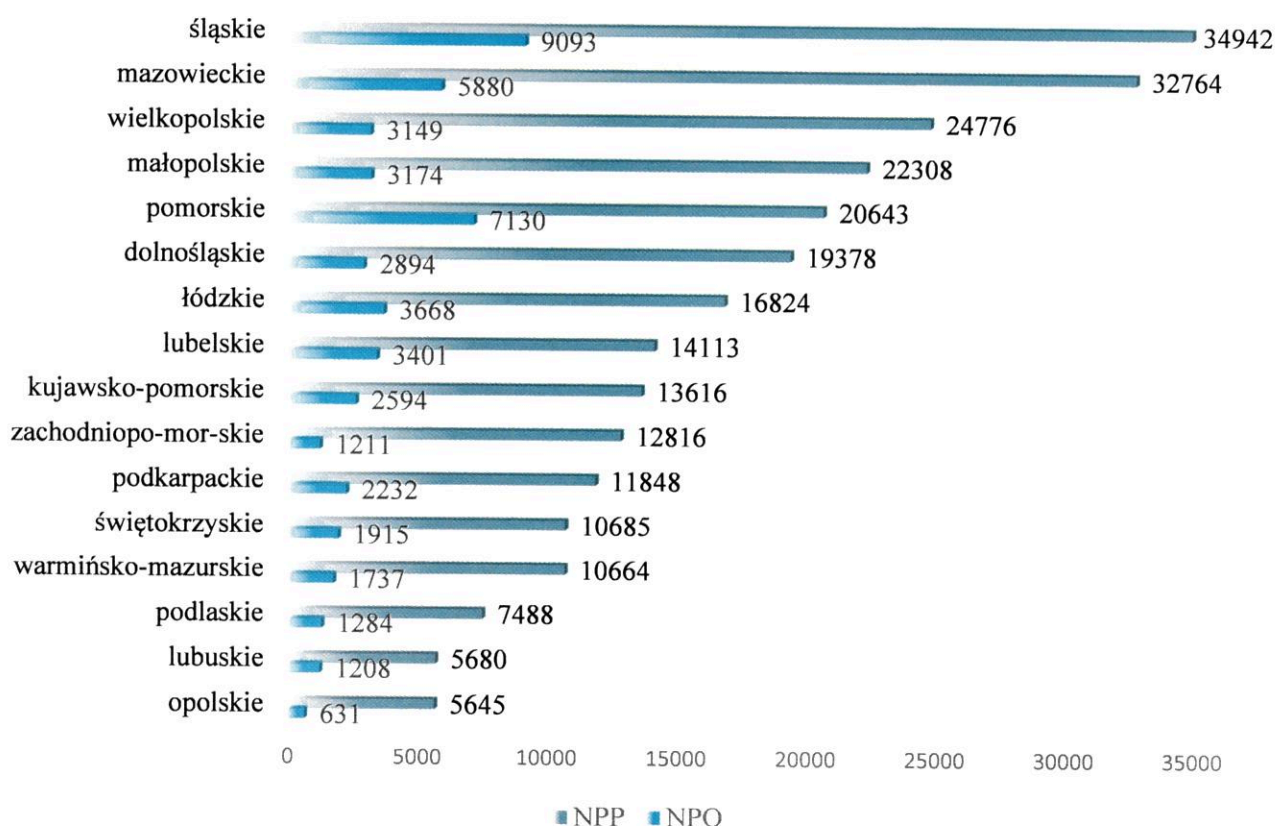
Otrzymane przez Ministra Sprawiedliwości za 2020 r., w ramach prowadzonej sprawozdawczości, informacje posłużyły do wyliczenia liczby osób, którym udzielono pomocy prawnej w 2020 r. z podziałem na województwa i podmiot świadczący pomoc. Zgodnie z przyjętą metodologią sporządzania sprawozdań kwartalnych liczba udzielonych porad prawnych oznacza liczbę osób korzystających z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Tabela 7. Liczba osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. z podziałem na województwa i podmiot prowadzący

Województwo	NPP (adwokaci i radcowie)	NPP (organizacje pozarządowe)	NPO (organizacje pozarządowe)	Liczba osób, którym łącznie udzielono pomocy
dolnośląskie	12 921	6 457	2 894	22 272
kujawsko-pomorskie	8 335	5 281	2 594	16 210
lubelskie	8 841	5 272	3 401	17 514
lubuskie	3 588	2 092	1 208	6 888
łódzkie	11 230	5 594	3 668	20 492
małopolskie	18 368	3 940	3 174	25 482
mazowieckie	22 670	10 094	5 880	38 644
opolskie	3 441	2 204	631	6 276
podkarpackie	7 144	4 704	2 232	14 080
podlaskie	4 732	2 756	1 284	8 772
pomorskie	12 902	7 741	7 130	27 773
śląskie	23 222	11 720	9 093	44 035
świętokrzyskie	7 137	3 548	1 915	12 600
warmińsko-mazurskie	7 376	3 288	1 737	12 401
wielkopolskie	14 898	9 878	3 149	27 925
zachodniopomorskie	8 197	4 619	1 211	14 027
OGÓŁEM	175 002	89 188	51 201	315 391

Zgodnie z danymi za 2020 r. z nieodpłatnej pomocy skorzystało łącznie 315 391 osób. Województwami, w których w 2020 r. pomoc uzyskało najwięcej osób, były województwa: śląskie (44 035), mazowieckie (38 644) i wielkopolskie (27 925). Najmniej osób skorzystało z usług w województwie opolskim (6 276), lubuskim (6 888) i podlaskim (8 772).

Wykres 13. Liczba osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. z podziałem na województwa

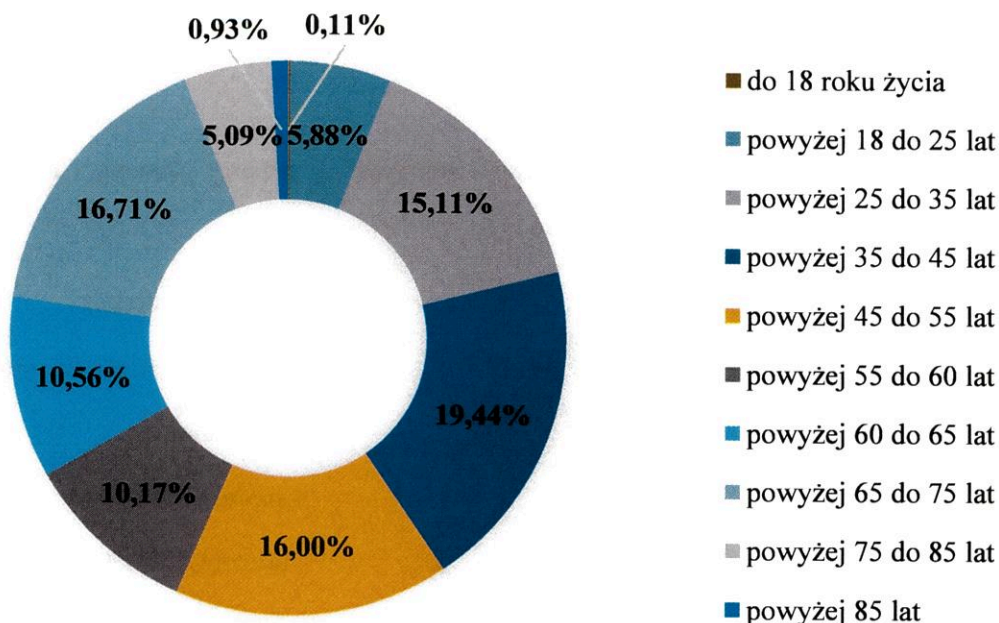

Ze względu na przyjętą metodologię generowania sprawozdań kwartalnych dane dotyczące liczby osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z uwzględnieniem podziału terytorialnego kształtują się analogicznie do liczby udzielonej NPP i NPO na tych obszarach.

2. Charakterystyka osób korzystających z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

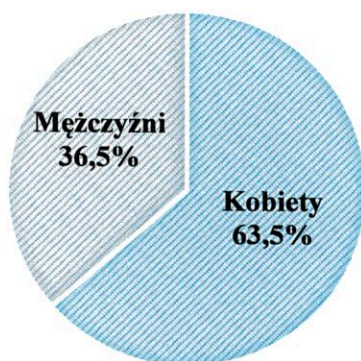
W myśl art. 4 ust. 1 ustawy nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie przysługują osobie uprawnionej, która nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, w tym osobie fizycznej prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą niezatrudniającą innych osób w ciągu ostatniego roku.

Wykres 14. Wiek osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

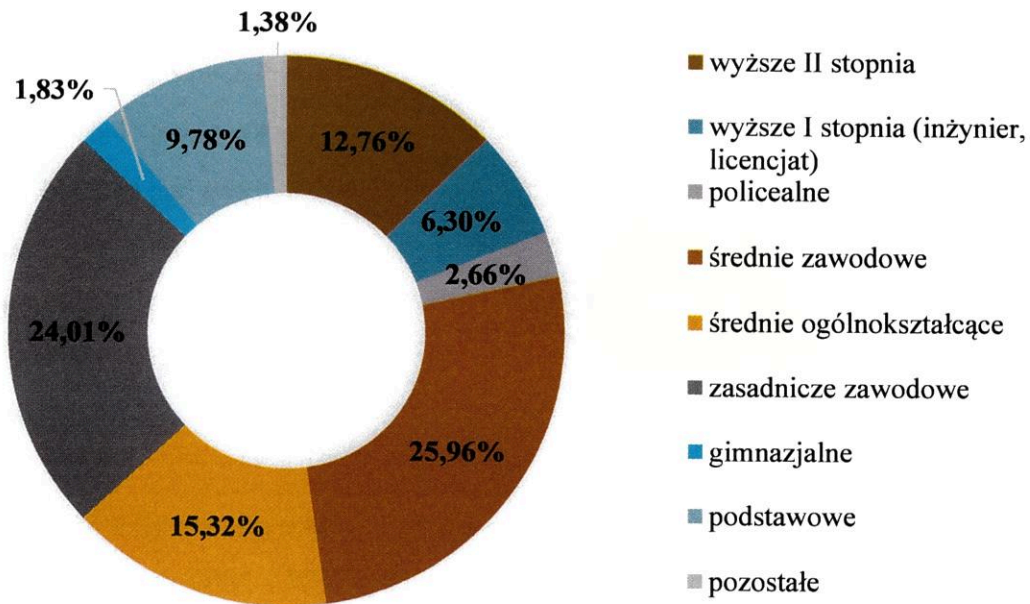
Większość beneficjentów NPP i NPO to osoby w wieku między 18 a 65 rokiem życia, stanowiły one 77,16% wszystkich osób korzystających z NPP i NPO w 2020 r. Wśród nich najliczniejszą grupą byli beneficjenci między 35 - 45 rokiem życia oraz między 45 a 55 rokiem życia – 19,44% i 16,00% odpowiednio. Osoby w wieku powyżej 65 roku życia stanowiły 22,73% beneficjentów. Najmniej liczną grupą osób korzystających z usług NPP i NPO były osoby w wieku do 18 roku życia, co stanowi jedynie 0,11% ogólnej liczby osób korzystających z pomocy prawnej.

Wykres 15. Płeć osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

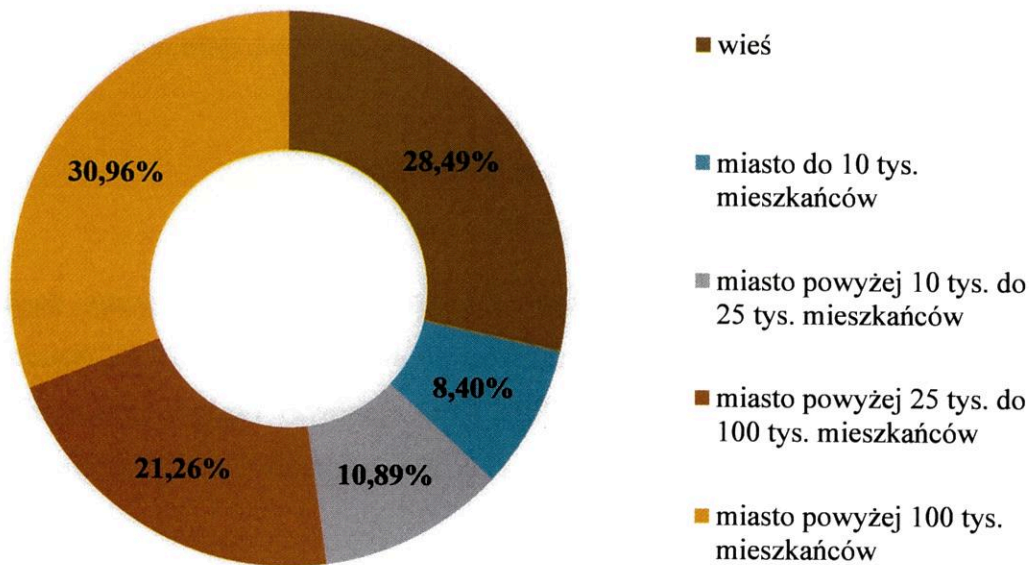
W badanym okresie w większości przypadków z usług NPP i NPO korzystały kobiety - 63,5%. W konsekwencji z pomocy adwokata/radcy prawnego lub doradcy obywatelskiego udzielających pomocy prawnej w ramach ustawy rzadziej korzystali mężczyźni – stanowili oni 36,5% ogólnej liczby osób korzystających z NPP i NPO.

Wykres 16. Wykształcenie osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

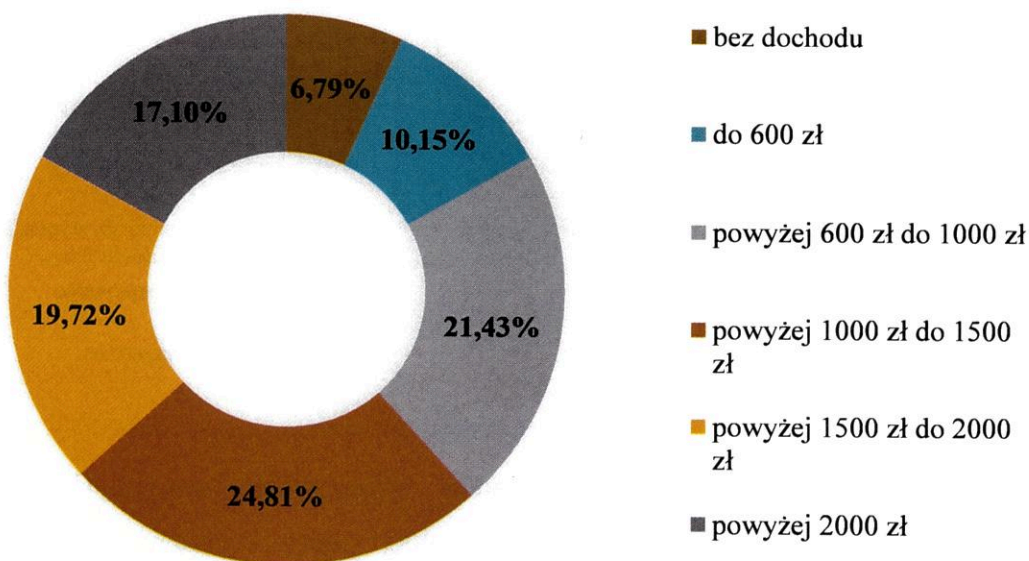
Wśród populacji objętej analizą w zakresie posiadanego wykształcenia najwięcej beneficjentów legitymowało się wykształceniem średnim zawodowym (25,96%) oraz zasadniczym zawodowym (24,01%). Liczną grupę stanowiły również osoby z wykształceniem wyższym I i II stopnia (łącznie 19,06%) oraz średnim ogólnokształcącym (15,32%).

Wykres 17. Miejsce zamieszkania osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Wśród osób korzystających z usług NPP i NPO w 2020 r. najwięcej beneficjentów było mieszkańcami miast, których liczba mieszkańców przekraczała 100 tysięcy (30,96%). Na drugim miejscu pozycjonowali się mieszkańcy wsi (28,49%). Najmniej liczną grupę utworzyły osoby z miast do 10 tysięcy mieszkańców (8,40%).

Wykres 18. Średni miesięczny dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym w 2020 r.

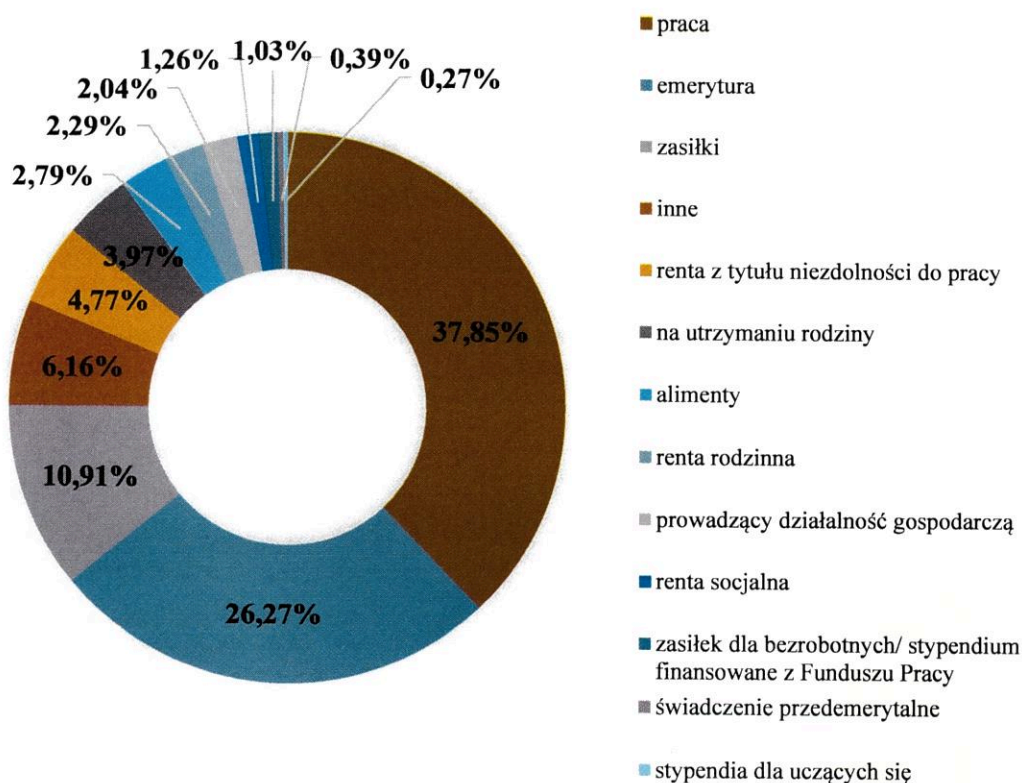

Badanie sprawozdań kwartalnych za 2020 r. pod kątem wskazywanego przez beneficjentów NPP i NPO średniego miesięcznego dochodu netto na osobę w gospodarstwie domowym wykazało, że z NPP i NPO najczęściej korzystały osoby, których średni miesięczny dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym wyniósł:

- ✓ powyżej 600 zł do 1 000 zł – 21,43%
- ✓ powyżej 1 000 zł do 1 500 zł – 24,81%
- ✓ powyżej 1 500 zł do 2 000 zł – 19,72%

Liczną grupę stanowili także obywatele, których średni miesięczny dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym wyniósł więcej niż 2 000 zł (17,10%). Najmniej liczną grupą beneficjentów, którym udzielono NPP i NPO, stanowiły osoby bez dochodu (6,79%) lub z dochodem nie przekraczającym 600 zł na osobę w gospodarstwie domowym (10,15%).

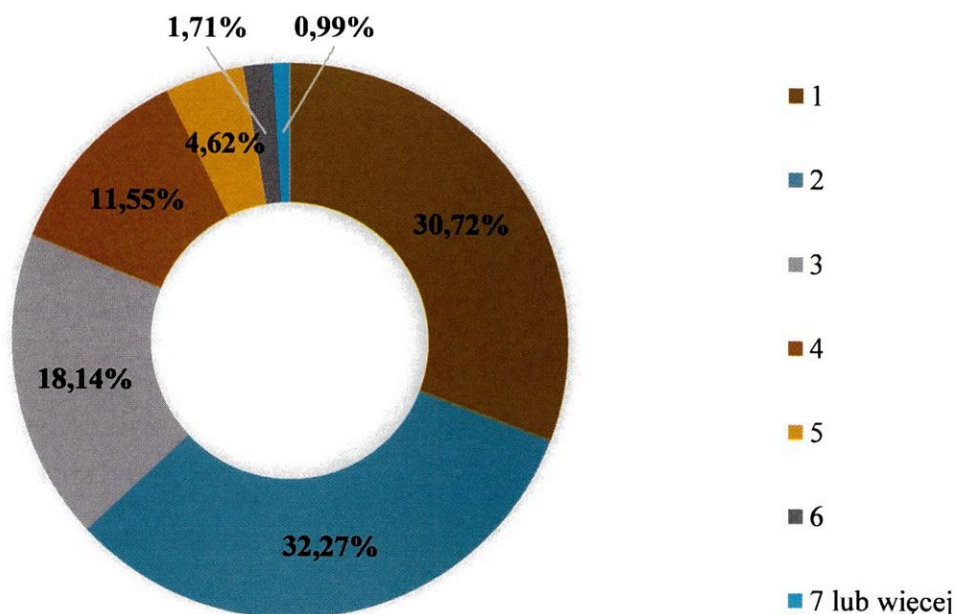
Wykres 19. Źródło dochodu osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Kolejną pozyskaną w drodze analiz sprawozdań kwartalnych informacją charakteryzującą osoby korzystające z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. jest informacja o źródłach dochodu tych osób. Badanie tego zakresu danych wykazało, że najczęstszym źródłem uzyskiwanego dochodu

dla gospodarstw domowych wskazywanych przez beneficjentów NPP i NPO była praca (37,85%) i emerytura (26,27%). Pozostałe osoby utrzymywały się z różnych form pomocy oferowanej przez państwo.

Wykres 20. Liczba członków gospodarstwa domowego osób, którym udzielono nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

W 2020 r. najczęściej beneficjentami NPP i NPO były osoby, prowadzące gospodarstwa domowe z drugą osobą (32,27%) lub samodzielnie (30,72%) i stanowiły one zdecydowaną większość (62,99%) osób korzystających z usług. Najrzadziej z pomocy prawnej korzystali beneficjenci, których liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 7 lub więcej (0,99%).

3. Formy szczególne udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Zgodnie z założeniem ustawodawcy osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się, może być udzielana NPP lub świadczone NPO, także poza punktem albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość – tzw. forma szczególna. Z uwagi na utrzymujący się w 2020 r. stan epidemii wprowadzono rozwiązania umożliwiające świadczenie pomocy prawnej za pomocą środków komunikowania się na odległość, przy czym

bez znaczenia pozostawał fakt, czy osoba ubiegająca się o pomoc jest osobą ze znaczną niepełnosprawnością ruchową lub osobą doświadczającą trudności w komunikowaniu się.

Tabela 8. Inne miejsca lub szczególne formy udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r.

Inne miejsca lub szczególna forma udzielenia NPP lub NPO	NPP	NPO	Razem
Telefonicznie	97 459	22 737	120 196
Pocztą elektroniczną	6 937	2 205	9 142
W formie wideorozmowy	864	157	1 021
W miejscu zamieszkania osoby, która nie mogła przyjść osobiście	164	110	274
Przez komunikator internetowy	93	62	155
W miejscu wyposażonym w sprzęt ułatwiający porozumiewanie się z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu	30	6	36
W miejscu z dostępnym wsparciem tłumacza migowego	19	1	20
Inne	540	73	613
Razem	106 106	25 351	131 457

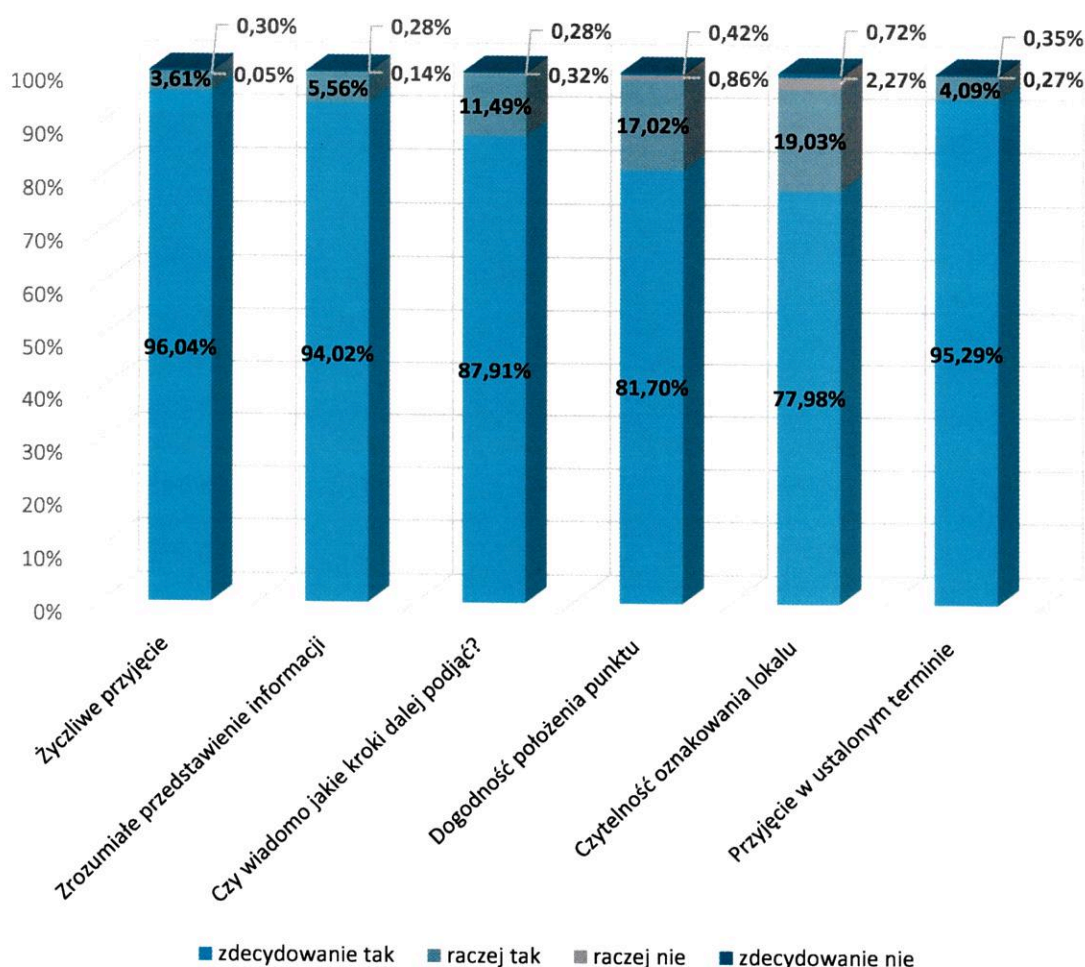
Najwięcej porad prawnych było świadczonych przez telefon (120 196) oraz za pomocą poczty elektronicznej (9 142). Najrzadziej porady były udzielane w miejscu z dostępnym wsparciem tłumacza migowego (20) oraz w miejscu wyposażonym w sprzęt ułatwiający porozumiewanie się z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu (36).

IV. Ocena funkcjonowanie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego z perspektywy beneficjenta w 2020 r.

Dokonywana przez osobę uprawnioną ocena otrzymanej nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego przekazywana jest w sposób anonimowy i dobrowolny poprzez wypełnienie części B karty pomocy (dalej „Karta pomocy B”) (tzw. ankiety satysfakcji klienta). Karta pomocy B zawiera serię pytań, z których część (6) dotyczy pomiaru poziomu zadowolenia beneficjenta z udzielonej pomocy prawnej.

1. Ocena udzielonej pomocy

Wykres 21. Ocena udzielonej pomocy w 2020 r.

Jak wynika z powyższego wykresu ogólna ocena funkcjonowania punktów NPP i NPO wypada korzystnie - zdecydowana większość osób udzielających odpowiedzi na pytania

zamieszczone w karcie pomocy B odpowiedziała „zdecydowanie tak” albo „raczej tak” dając łączny średni wynik pozytywnych odpowiedzi na poziomie 98,95%. W przypadku analizy odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące: czytelności oznakowania lokali, dogodności położenia punktu i przyjęcia w ustalonym terminie, można zauważyć częściej niż przy poprzednich pytaniach zaznaczaną odpowiedź „raczej nie” i „zdecydowanie nie”, których uzyskano odpowiednio 2,99%, 1,28% i 0,62%.

W 2020 r. oprócz ankiety została udostępniona nowa forma zgłaszania uwag i opinii polegająca na wysyłaniu wiadomości tekstowej poprzez stronę internetową do publicznych zapisów na porady prawne www.np.ms.gov.pl. Forma ta daje beneficjentowi możliwość swobodnego wyrażenia opinii związanej z uzyskaną poradą, zaś od strony realizacji zadań stwarza pole do szerszej analizy jakości świadczonych usług.

2. Źródło informacji o działalności punktów

Tabela 9. Źródło informacji o działalności punktów NPP i NPO w 2020 r.

Liczba odpowiedzi na pytanie: Skąd Pan/i dowiedział/a się o działalności punktu?					
	Punkty NPP prowadzone przez adwokatów/radców prawnych	Punkty NPP prowadzone przez organizacje pozarządowe	Punkty NPO prowadzone przez organizacje pozarządowe	Łącznie	Wskaźnik %
Inni beneficjenci	2 955	2 286	1 472	6 713	36,98%
Internet	2 878	1 730	863	5 471	30,14%
Plakaty	591	526	239	1 356	7,47%
Ulotki lub broszury	426	351	205	982	5,41%
Prasa	235	154	82	471	2,59%
Radio	175	201	82	458	2,52%
Telewizja	197	171	71	439	2,42%
Inne źródło	1 119	651	491	2 261	12,46%

Z analizy odpowiedzi respondentów na pytanie o źródło uzyskania wiedzy o działalności punktów świadczących NPP i NPO wynika, że w 36,98% przypadkach respondenci najczęściej wskazywali innych beneficjentów NPP i NPO, a w 30,14% Internet. Następnymi w kolejności źródłami informacji były: plakaty oraz ulotki lub broszury, co stanowiło łącznie 12,88%. W mniejszym stopniu informacje docierały do beneficjentów poprzez prasę, radio i telewizję, stanowiąc łącznie 7,53% wskazywanych źródeł informacji. Stosunkowo często beneficjenci wskazywali inne źródła pozyskiwania informacji na temat działalności punktów – 12,46%.

V. Wnioski i rekomendacje

Zestawienie głównych mierników sprawozdawczych

Tabela 10. Dane ilościowe nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego udzielonych w 2020 r.

	Liczba osób, która uzyskała pomoc	Liczba punktów	Najczęstszy przedział czasu trwania porady
2020	315 391	1 522	15 – 60 minut

Tabela 11. Dane przedmiotowe nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego udzielonej w 2020 r.

	Dziedzina prawa, w której najczęściej udzielono pomocy	
2020	Najczęściej – 165 595	Prawo cywilne
	Najrzadziej - 879	Rozpoczęcie działalności gospodarczej

Tabela 12. Dane o miejscu zamieszkania beneficjentów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego udzielonej w 2020 r.

	Miejsce zamieszkania beneficjenta	
2020	Najczęściej 59,45%	Wieś i miasto powyżej 100 tys. mieszkańców
	Najrzadziej 8,40%	miasto do 10 tys. mieszkańców

Tabela 13. Dane o sytuacji finansowej beneficjentów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego udzielonej w 2020 r.

	Średni miesięczny dochód netto gospodarstwa domowego beneficjenta per capita	
2020	Najwięcej – 24,81%	1 000 – 1 500 zł
	Najmniej – 6,79%	bez dochodu

Pandemia, jak wyżej przedstawiono, znalazła odbicie w statystykach. Najważniejszą z nich jest spadek liczby udzielonych porad – szczególnie widoczny między pierwszym i drugim kwartałem ubiegłego roku. Dane za rok 2020 uwidaczniają trudną sytuację, do której doprowadziła epidemia wirusa SARS-CoV-2. W pierwszym kwartale bieżącego roku udzielono 110 667 porad w zakresie NPP i NPO, podczas gdy w drugim kwartale było ich jedynie 45 186. Choć liczby w trzecim (89 685) i czwartym (69 853) kwartale wzrosły, nie osiągnęły poziomu podobnego do pierwszego kwartału. Analiza danych wykazała spadek liczby porad o ok. 28% w porównaniu do roku poprzedniego, w którym udzielono ich łącznie 455 055. W roku 2020 istniały 743 punkty prowadzone przez adwokatów i radców prawnych oraz 779 punktów prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Najliczniejszą grupą wiekową wśród osób korzystających z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2020 r. byli beneficjenci w wieku 35 - 45 lat (19,44%) oraz między 45-55 rokiem życia (16%). Zdecydowaną większość beneficjentów stanowiły kobiety (63,5%).

Ponad jedna czwarta beneficjentów - 25,96% - deklarowała wykształcenie średnie zawodowe, a zasadnicze zawodowe 24,01%. Osoby zainteresowane usługami nieodpłatnej

pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego zamieszkiwały przede wszystkim miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (30,96%) lub wsie (28,49%).

W 2020 r. pomoc trafiła w większości do beneficjentów uzyskujących niskie dochody netto na osobę w gospodarstwie domowym – 65,96% beneficjentów uzyskiwało dochód w przedziale 600 – 2 000 zł. W najmniejszym zaś stopniu pomoc trafiła do osób, które deklarowały brak dochodu (6,79%), a na drugim miejscu do osób, których dochód na osobę w gospodarstwie domowym wynosił poniżej 600 złotych (10,2%). Stosunkowo duża część pomocy (17,1%) trafiła do beneficjentów, którzy zadeklarowali dochód wyższy, niż 2 000 zł.

Beneficjenci najczęściej deklarowali jako źródło dochodu pracę (37,85%) lub emeryturę (26,27%), oraz że prowadziły dwuosobowe (32,27%) lub jednoosobowe (30,72%) gospodarstwo domowe.

Najwięcej beneficjentów było zainteresowanych uzyskaniem pomocy z zakresu prawa cywilnego. Z kolei najrzadziej poruszane problemy prawne dotyczyły spraw z zakresu rozpoczęcia działalności gospodarczej, a następnie z prawa podatkowego. Najczęściej występujący czas trwania porady to okres od 15 minut do godziny.

Wprowadzone w 2019 roku nowe usługi – NPO i NM – w 2020 r. były już stałą częścią pracy punktów nieodpłatnej pomocy. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie nie cieszy się tak dużym zainteresowaniem, jak nieodpłatna pomoc prawna. Jak wykazało badanie przeprowadzone przez pracowników Ministerstwa, wynika to przede wszystkim z niewystarczającej wiedzy wykonawców na temat tego, czym jest ta usługa lub braku chęci dzielenia się tą wiedzą z beneficjentami. Usługa nieodpłatnej mediacji także powinna być częściej oferowana beneficjentom, szczególnie, że można zaobserwować, że cieszy się ona dużą skutecznością – w 2020 r. w przypadku 62% spotkań mediacyjnych zawarto ugodę.

W zakresie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, jako stosunkowo nowej formy nieodpłatnej pomocy, zwraca uwagę niska liczba osób korzystających z tej usługi, w stosunku do łącznej liczby beneficjentów - należy dążyć do jej popularyzacji. W rękach punktów i osób zapisujących na poradę leży przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji dotyczącej możliwości skorzystania zarówno z usługi NPP, jak i NPO oraz wyjaśnienia czym te formy pomocy się charakteryzują.

W 2020 r. większość mediacji (76%) zakończyła się na jednym spotkaniu albo ograniczyła się do dwóch spotkań (14,5%). Najczęściej stosowaną formą NM było poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym i możliwości skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji (92,5%). Większość spotkań zakończyła się ugodą (62%), co wskazuje na jej dużą skuteczność. Rekomenduje się więc zintensyfikowanie działań promocyjnych na poziomie lokalnym w zakresie promocji tej formy nieodpłatnej pomocy.

Możliwość udzielenia porady poza punktem lub za pomocą środków porozumiewania się na odległość, z uwagi na pandemię, została rozszerzona na wszystkich beneficjentów, a nie tylko na osoby z niepełnosprawnościami. Z uwagi na ochronę danych osobowych i wrażliwych informacji, w razie udzielenia porady w takim trybie, zniesiony został obowiązek przedstawienia przez beneficjenta deklaracji o niemożności poniesienia kosztów usługi lub o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku, w przypadku przedsiębiorców.

System NPP i NPO zawiera możliwość kontroli jego efektywności poprzez wypełnienie przez beneficjentów karty pomocy B, która pozwala na wyrażenie opinii o udzielonej poradzie. Analiza danych statystycznych pozwala wyciągnąć wniosek o znacznej satysfakcji beneficjentów z uzyskanej pomocy. Klienci wysoko ocenili zarówno życzliwe przyjęcie, zrozumiałe przedstawienie informacji, dogodność położenia i czytelność oznakowania punktu, jak również terminowość porady i opracowanie na niej dalszych kroków jakie należy podjąć. Możliwość uzyskania porady z użyciem środków porozumiewania się na odległość również spotkała się z pozytywnym odbiorem – wykazana została chęć utrzymania takiego trybu także po pandemii.

W ocenie funkcjonowania systemu przez beneficjentów odnotowano przypadki braku satysfakcji w zakresie kwestii dotyczących czytelności oznakowania lokali, dogodności położenia punktu i świadomości jakie kroki dalej podjąć. Fakt ten uwidacznia potrzebę usprawnienia tych aspektów usług. Ograniczenia w poruszaniu spowodowane nałożeniem obostrzeń sprawiły, że ocena dostępności punktów nie była do końca zadowalająca. Rozwiązaniem powinno być szersze korzystanie z możliwości tworzenia punktów mobilnych.

Najczęstszym tematem podejmowanym w ramach EP były sprawy urzędowe i sądowe oraz rozwiązywanie problemów rodzinnych. Najbardziej poruszonym tematem edukacyjnym były kwestie dotyczące lokali mieszkalnych z wyłączeniem lokali własnościowych. W kwestii form edukacji prawnej, największą popularnością cieszyły się informatory i poradniki w wersji papierowej. Zyskały jednak formy realizowane zdalnie, takie jak internetowe serwisy

edukacyjne, informatory i poradniki w wersji elektronicznej; kampanie społeczne; audycje i publikacje w mediach. Najbardziej stosowaną formą edukacji prawnej w 2020 r. były warsztaty, z uwagi na niemożność zorganizowania pracy w grupie spowodowaną pandemią. Należy podejmować starania, aby realizacja EP odpowiadała faktycznym potrzebom beneficjentów oraz zmierzała do pełnego wykorzystania możliwości wykonawców.

Oprócz działań edukacyjnych należy także poszerzyć inicjatywy promocyjne punktów, przede wszystkim na poziomie lokalnym. Świadomość w społeczeństwie oferty państwa w zakresie nieodpłatnej pomocy wydaje się na ten moment zbyt niska. Lokalna promocja prowadzona była dotąd za pośrednictwem plakatów i ulotek oraz w mediach lokalnych, a na szczeblu krajowym za pośrednictwem Internetu, prasy, radia i telewizji. Takie formy promocji są prawidłowe, ale powinny być wykorzystywane na szerszą skalę. Należy uwzględnić w strategiach promocyjnych statystyki wynikające z corocznej analizy funkcjonowania systemu nieodpłatnej pomocy, takie jak grupy osób, które będą zainteresowane usługami; ich miejsce zamieszkania oraz główne dziedziny prawa, które mogłyby być przedmiotem porady. Promocja samego systemu pomocy powinna także w większym stopniu uwzględniać te grupy osób, które w statystyce beneficjentów pomocy występują najbardziej.

Wskazane byłoby również eksponowanie w komunikatach promujących system nieodpłatnej pomocy informacji o nowszych usługach pomocy - NPO i NM - oraz o możliwości porady poza siedzibą punktu i w specjalnej formie dla osób z niepełnosprawnościami oraz zdalne funkcjonowanie punktów w czasie pandemii.

Z uwagi na trwającą pandemię rekomenduje się także nasilenie promocji usług nieodpłatnej pomocy w serwisach internetowych, radiu i telewizji; przede wszystkim na poziomie lokalnym.

Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało kilka propozycji dotyczących poprawienia funkcjonowania systemu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Obejmują one zmiany koncepcji działania systemu nieodpłatnej pomocy oraz dodatkowe pomysły usprawniające organizowanie i świadczenie pomocy oraz bardziej efektywne wykorzystanie środków przeznaczanych na ten cel.

Pierwszą propozycją jest całkowite zniesienie obowiązku składania pisemnego oświadczenia o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej - stanowi on często trudną do przezwyciężenia barierę psychiczną dla osób poszukujących pomocy.

Rozpatrywane jest także wprowadzenie zdalnego świadczenia pomocy jako stałej możliwości, której wybór należałby do beneficjenta pomocy, nie tylko w okresie epidemii. To rozwiązanie sprawdziło się w trudnym czasie i jego utrzymanie jest oczekiwane przez społeczeństwo. Pozwoli to na zniesienie rejonizacji, zmniejszenie obciążenia najbardziej obleganych punktów, a dociążenie pracą tych najmniej efektywnych.

Mając na względzie wnioski wyciągnięte z analizy danych za 2020 r. rozważana jest nowelizacja ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim i edukacji prawnej, mająca na celu usprawnienie działania systemu.

W 2021 r. zrealizowany zostanie Konkurs Dobrych Praktyk na poziomie ogólnopolskim, skierowany do pracowników obsługi centrali telefonicznych systemu NPP i NPO; wykonawców; recenzentów; koordynatorów i administratorów powiatowych oraz wojewódzkich; a także do koordynatorów organizacji samorządów prawniczych. Projekt ma na celu stworzenie platformy komunikacji między osobami pracującymi w systemie nieodpłatnej pomocy, poszerzenie wiedzy na jego temat oraz promocję dobrych praktyk.

Wprowadzona zostaje praktyka organizacji cyklicznych spotkań z powiatami, aby umożliwić efektywną komunikację oraz stały przepływ informacji, który pozwoli szybko wprowadzić nowe ułatwienia w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Dodatkowo planowana jest organizacja szkoleń dla wykonawców z zakresu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz z systemu teleinformatycznego do obsługi nieodpłatnej pomocy.

W bieżącym roku podjęto także działania mające na celu podjęcie współpracy z nowo powstałymi centrami usług społecznych (CUS) w zakresie możliwości zorganizowania punktów nieodpłatnej pomocy w siedzibach CUS oraz promowania przez te jednostki usług świadczonych w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Marcin Romanowski
PODSEKRETARZ STANU